

קובץ
הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה ובחסידות

מטות-מסעי
גליון מב (קצא)

יצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יאָרק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושלוש לכריאה
שמונים שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

- ג יעמוד מלך מבית דוד וכו'
- ו לע"ל יופסק כח ההולדה אצל האומות
- ז הזמן של הבשלת שקדים (גליון)
- ס יהושע לא נמשח
- ט קבלת התורה מרבים ולא מיחיד
- י מלכות יהושע
- י משה רכינו ביקש שבניו יירשו גדולתו
- יא בניו של משה אם היו ראויים למלוכה
- יא משפט המלוכה אם הוא מצד דיני התורה
- יב מלכותו של יהושע שאולה אצלו
- יב מצוות קריאת שמע במדבר
- יב קריאת שמע לדור המדבר (גליון)
- יב במקור דתורה מדברת בעליונים ומרמזת בתחתונים

ח ס י ד ו ת

- יג הסדר בלקו"ת
- יג בענין הני"ל

ש ו נ ו ת

- יד בציוויי התורה הם גם לשון עתיד

ה י ו ם י ו ם

- יד הערות ללוח היום יום (גליון)
- טו הערות ללוח היום יום

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש פינחס ש.ז. בשוה"ג ב' להערה 58: "ברמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ד "ואם יעמוד מלך כו"ו". וראה לקו"ש ח"ח (ע' 361 בהערה) שעכצ"ל טאין כוונת הרמב"ם שבשעת העמידה חיכה יש לו דין מלך, ע"ש. "עכ"ל"ק.

והנה בלקו"ש ח"ח הני"ל כתב וז"ל: "עכצ"ל שאין הכוונה עי"פ ב"ד של ע' ונביא (הל' מלכים פי"א ה"ג), וע"ד ראיית הרמב"ם (כאן ה"ג) אין הדבר כך שהרי רע"ק אומר על בן כוזיבא המלך שהוא המלך המשיח, (ולא ה"ל שם נביא וכו') - כ"א ע"ד שכותב על בן כוזיבא המלך. "עכ"ל"ק.

והנה בקובץ חד"ת בעניני המלך המשיח (עמוד 37 הערה 11) ובגליון כ"ט דלוד (ס"ח) למדתי (בכוונת הלקו"ש ח"ח) ד"יעמוד מלך מבית דוד" ב"תחלת תקופת הגילוי שלו", אין הכוונה שיש בו הגדרים של דכ"ב המלך, כ"א שיגרא דלישנא, והכוונה למנהיג ונשיא (הכל) גדול שבדור, וכמארז"ל בגיטין סב, סע"א): "דרכנן איקרו מלכים".

[עדמ"ש בלקו"ש ח"ט (עמוד 105) הערה 74, שכתב לבאר מ"ש בע"רובין (מג, ב) דאליהו "לביית דין הגדול אתאי": "וי"ל ... " ב"ד הגדול" דעירובין לאו דוקא סמוכין (ובלאה"כ י"ל כן - דמאי נפק"מ "סמיכה" - לביאת אלי' הנביא!) כ"א שיגרא דלישנא. והכוונה לב"ד (הכי) גדול שבדור, "עכ"ל"ק].

והשיגו ע"ז בהערת המערכת דלוד (בגליון כט עמוד ל): וז"ל: "בודאי שיש למשיח דין מלך (ואין מלכותו רק כמו מנהיג גדול שבדור) שהרי מפורש כתוב ברמב"ם רפי"א: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה לממשלה הראשונה... ובלקו"ש שופטים תשי"מ (חלק יט עמוד 170) "ואדרבה - ב"י אים וועט זיין ענין המלכות בשלימות", וכמבואר בלקו"ש ח"י"ח (הני"ל סט"ו) שזה גם בתקופה הראשונה דמשיח (חזקת משיח) "יכוף כל ישראל לילך בה... און אין דעם זאגט מען אויך די שלימות (און יתרון) פון מלך המשיח משיח האחרון לגבי משיח הראשון".

ומ"ש בלקו"ש ח"ח ש"יעכצ"ל שאין הכוונה עי"פ ב"ד של ע' ונביא - הנה פשוט שאין הכוונה לומר שאין למשיח גדר מלך, אלא שמלכותו אינו עי"פ ב"ד של ע' ונביא. והביאזר בזה י"ל כמ"ש בס' חקרי זמנים ח"ב (עמוד תקי"ב הערה 124) וז"ל: "ראה רמב"ם מלכים א, ג: "אין מעמידין מלך בתחלה אלא עי"פ ב"ד של ע' זקנים ועל פי נביא"... שאין צורך בנביא אלא כשמעמידין מלך "בתחלה" כלומר בפעם הראשונה, אבל כמלך כ"יורש אין צורך בנביא, ולכן כמלך המשיח אין צורך בנביא

להעמדתו". עכ"ל השגת המערכת.

ועי' מ"ש להשיב ע"ז בגליון ל' דלוד (סי"א) דאמנם נכון הדבר שבסופו של דבר יהי' למשיח דין מלך (ושלימות המלוכה) אבל כתבתי בנוגע "יעמוד מלך" וזה ב"יתחלת תקופת הגילוי שלו" בתוך זמן הגלות שלפני הגאולה כמ"ש בלקו"ש ח"ה (ע' 149) - ועי' מ"ש בזה באורך בגליון ל' דלוד סייט עשי"ה - ובלקו"ש שופטים תשמ"ב ס"ד איתא: "אע"פ אז בזמן הגלות איז ניטא קיין מלך - זאגן אבער חז"ל (ראה גיטין ספ"ה) "מאן מלכי רבנן". אזוי ווי עס איז דא די מצוה פון מינוי מלך, עדי"ז האט א איד אויף זיך דעם ציווי פון מלכי רבנן "עשה לך רב". עכ"ל"ק. - ולפי"ז משמע לכאורה בפשטות שמש"ח יזרח תחלה ככל מנהיג יהודי גדול, היינו שיהי' מנהיג גדול שיבא מזרעו של דוד המלך, ואח"כ בהדרגה יתגלה ככל פארו והדרו האלקי - "משיח בודאי", וכמו שכתב באורך ב"הקריאה והקדושה" כסלו תשי"ב, מס' 15, במאמר "באקענט זיך מיט משיח'ן" עשי"ה.

וכ"כ מפורש ב"אגרות קודש" כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ח"א סק"ל (סוף ע' ש"י): "ומ"ש בסידור ע"פ תהלתו בקהל חסידים דקיבוץ גלילות יהי' קודם לביתא משיח היינו לפי שהגילויים דמשיח למטה יהי' לאחר שיתקבצו הגלילות (והיינו אחר שיתעלו ניצוצי החסידים והגבורות שנתבררו) וכן הוא עפ"י פשוט דמלכות שיך לאחר שיתקבצו הגלילות דוקא, אף שהקיבוץ יהי' על ידו מ"מ קודם שיתקבצו הרי אינו שיך מלוכה דאין מלך בלא עם כי אם אחר שיתקבצו על ידו אז תהי' מלכות עליהם ועל כל העולמי". עכ"ל"ק.

ונראה דזאת היא בפשטות הכוונה במ"ש בלקו"ש חלק ל"ט הנ"ל: "אדרבא - בני אים וועט זיין ענין המלכות בשלזמנח", שזה יהי' בסופו כשיתגלה באופן של "משיח בודאי", אבל "תחלת תקופת הגילוי שלו" יהי' כבחי' "דרכנן איקרו מלכים" שתחלתו הוא בתוך זמן הגלות.

[ויש להמתיק עוד כמה שמגדיר את המנהיג בתואר "מלך" דוקא, עפ"מ"ש בלקו"ש חלק ט' (עמוד 348 - 349) וז"ל: וואס מען רעדט במשך זמן האחרון, אז איצטער איז די צייט וואס מען דארף "כובש" זיין די וועלט דורך לימוד התורה" - ובהערה 11 שם: "אין סתירה לזה מ"ש באגה"ק סי' ט' ש"כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה" - כי מ"ש באגה"ק שם הוא בנוגע להקמת "סוכת דוד" שנפלה "עד בחי' רגלים ועקביים בחי' עשי". אבל בנוגע לכ"בוש העולם (גם קודם לזמן הגאולה), הרי זה נעשה בעיקר ע"י לימוד התורה. וכמבואר בארוכה בשיחת ש"פ פינחס (נדפסה בלקו"ש ח"ח ע' 352), שאף שבג"ר העולם, שיהי' דירה לו

ית' [שזה יהי' בביאת המשיח] הוא בעיקר ע"י קיום המצות - כִּיבוֹשׁ העולם הוא בעיקר ע"י לימוד התורה. וכמ"ל (ראה גיטין ל"ב [טה"ד כאן וצ"ל "ס"יב"] סע"א) דמאן מלכי רבנן דכתיב בי מלכים ימלוכו (ולא קאמר מקיימי מצות). ובזח"ג (רנ"ג, ב): מאן דיליף אורייתא דאתקריאת כבוד איקרי מלך ולא תימא בההוא עלמא דאתי ולא יתיר, אלא מלך בתרין עלמין כדיוקנא דמארי'. "עכ"ל. - הרי דכִּיבוֹשׁ העולם "גם קודם לזמן הגאולה" נעשית בעיקר ע"י לימוד התורה דוקא, שזה קשור עם "מלך" דוקא.

ועוד י"ל, דע"י לקו"ש ח"י"א (ע' 172): "...כ"א צריך ל"הביא" "מלאכת" עבודתן למשה רבינו [ה"א"תפשותא דמשה בכל דרא ודרא" (ת"ז ת' ס"ט) ק"י"ב, א. ק"י"ד, א) עד לכ"ק מו"ח. אדמו"ר נשיא דורבן] "...עכ"ל, ועש"ה המשך הדברים. ושם עמוד 184, ובהערה 36 שצ"ן לתורת שלום ע' 158 ודי"ה באתי לגני תשי"ב ס"ה. - וע"י לקו"ש ח"ו ע' 266.

וע"י לקו"ש חלק ט"ז (עמוד 303): "ווארום "משה רבינו מלך ה"י", ווי דער רמב"ם שרייבט - הל' ביהב"ח פ"ו ה"א. פרש"י (ו"י"ח) שבועות טו, רע"א. "... (הערה 39 שם) עכ"ל. - ועיג"כ לקו"ש חלק י"ח (עמוד 35): "משה רבינו איז געווען דער ערשטער נשיא "ואח"כ "בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משרע"יה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה כו"י" (תניא רפמ"ב). - (הערה 7 שם) אויף אלע אידן, ובפרט לויטן פסק הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ו ה"א. פיה"מ שבועות פ"ב מ"ב. ר"ח ופרש"י שם טו, רע"א. וראה זבחים קב, א. מדרז"ל (מדרש תהלים שם שמו"ר פמ"ח, ד. ועוד) הובאו ברמב"ן עה"פ (ברכה לג, ה) ויהי כישורון מלך, - (הערה 8 שם) אז "מלך ה"י", איז משה רבינו געווען דער ערשטער מלך ביים אידשן פאלק". עכ"ל. - וע"י באורך בתורה שלמה חלק ט"ו - מילואים ס"ב בענין "משה רבינו אם הי' לו דין מלך".

ומ"ש הרמב"ם ברפ"א: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה לממשלה הראשונה" - הכוונה להגדיר מטרתו העיקרית והסופית שיהי' במשיח בודאי, וכמ"ש בלקו"ש ח"י"ח (עמוד 281 הערה 66): "עפ"ז מוכן בפשטות מה שלא הביא הרמב"ם (גם) בתחלת הפרק שמשיח ילחום מלחמת ה' - כי שם מבאר הגדר והמכוון שלו (להחזיר מלכות דוד ליושנה כו') לאחר שכבר הביא לשלימות התורה, כשהוא "משיח בודאי", משא"כ קודם הנצחון במלחמות ה', "עכ"ל.

ובעומק יותר יש לכאר דגם ב"תחלת תקופת הגילוי שלו" - "בחזקת משיח", הוא בעצם בגדר מלך, אלא שזה מלוכה של נשיא בזמן הגלות, דזהו ענין של מלך כמ"ש בשיחת ש"פ וירא כ' מרחשון תשמ"ג (ס"י"ט ואילך) שדן בארוכה אודות התחלת

הנשיאות של כ"ק ארנ"ע, ובס"כ שם: "לכל לראש דארפן זוכן אין הלכה, אין די דינים פון א נשיא ומלך (ווארום א נשיא דנדו"ד איז א מלך, שסימנו וגדרו כדאיאתא בהוריות (י, א. במשנה) "איזה נשיא זה מלך... שאין על גביו אלא ה' אלקיו. ... " עכ"ל ע"ש באורך.

[ועי' בהגהות ר"י עמדין (הוריות י, א) שכתב: "שי"מ דאפי' לא נמשח, ועם שלא ימלט שהי' אז גם זרע שלמה קיים לא עכב בנשיאותו של רבי מאחר שנתמנה ועיני כל ישראל עליו הו"ל דין נשיא אילו לא הו"ל צרתו בבבל, כי משיחתו של דוד נתקדש כל זרעו בכללם, ושי"מ דאע"ג דחרב הבית והורס העטרה מי"מ גדולת זרעו של דוד לעולם עומדת חי וקיימת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית". עכ"ל - ועי' לקו"ש ח"י"ט ע' 166 הערה [27].

וכמו כן כתב הרב משה הבלין בגליון 5 דקדית גת (עמוד י"ב) ד"יעמוד מלך" הוא ענין של נשיאות בזמן הגלות (ולא דין מלך ממש) - ועיין בגליון לב דלוד (עמוד ל"א) שהשיג ע"ז הרב יוסף אברהמס ע"ה.

ברם, בלקו"ש דפינחס דילן מפורש בכוונת הרמב"ם (ובלק (ובלקו"ש ח"ח)) "שאין כוונת הרמב"ם שבשעת העמידה תיכף לו דין מלך".

הרב ישכר דוד קלוזנר
- נחלת הר חביד -

ב. בלקו"ש פ' בלק ש.ז. בס"ה בהקס"ד לומר שלעיל יופסק כח ההולדה אצל האמות, מעיר דאין להקשות שזהו בסתירה ל"יורחמו על כל מעשו", מכיון שכידוע בכח ההולדה מתבטאת כח הא"ס של הקב"ה. שהרי נברא שמצ"ע הוא מוגבל אינו שייך שיהי' בו מצד עצמו כח להוליד, שבכחה להוליד עד אין סוף, וזה רק כח א"ס של הקב"ה שנשתל (אריינגעגעבן) בגוף המוליד. אם יחסר כח זה, אין פירושו שנלקח מאתו, כ"א שלא הוספו לו עוד כח שהיא בעצם למעלה מהטבע). עכ"ל ע"ש.

בהערות ציין שכן מבואר בכ"מ בדא"ח, וי"ל דההכרח לומר שזהו מתנה תמידית, ולא חלק מטבעו, שזהו ע"פ הכלל בספרי חקירה, דא"א לגבול להכיל בלי גבול (וכן איפכא), וע"כ לא יתכן שאדם המוגבל, יכיל בטבעו ענין בלתי מוגבל, אע"פ שזהו ניתן מלמעלה באופן תמידי.

ולכאורה צ"ע מהמבואר בהמשך מים רבים (אות ל"ג ואילך), שמביא שמה המדרש ששאלו את ר"י, לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, א"ל לששה. מאז ועד עתה מה הוא עושה, א"ל יושב ומזווג זיווגים, ומסיק מזה דאע"ג דאמרינן המחדש בטובו בכ"י"ת מעשה בראשית, מי"מ אין פעולת חידוש הישנות שוה

לפעולת ראשית ההתהוות, ומבאר שם שמצד אותיות פנימיות דמלכות, יש שפע בלתי מוגבל, "גוף השפע לא נפסק לעולם". (והמופת ע"ז הוא ממש בירושלמי על השמים וארץ שהם חזקים כיום הבראם, שאין בהם התיישנות וזהו מכח הא"ס שבהם.) ואילו מצד אותיות חיצוניות דמלכות, מצד הכלים, שהם מוגבלים, צריכים הם להתחדש תמיד.

ומבואר בזה (עי"ש בארוכה) דגוף הכח בכרה"ע הוא בלתי מוגבל, ורק הכלי צריך לחידוש תמידי, ואם נצחיות צבא השמים הוא מכח הא"ס דגוף השפע, אי"כ מהו ההכרח שאין הדברים בכח ההולדה, שזהו מעיקר כריאת האדם, ורק ההגבלה שלו נוצר תמיד מאין לישי, ולמה לן למימר, שמהכלי גבול נוצר גבול, ושוב בהגבול הושלל שוב מחדש, בלי גבול

ואמנם מהמקומות שצויינו אליהם בלקו"ש שם, מבואר שהוא כמ"ש בפנים השיחה, וצ"ע איך לתווך הדברים.

הרב לוי יצחק ראסקין
- ברוקלין נ.י. -

ג. בלקו"ש קרח ש.ז. בהערה 34 הובא לשון רש"י קרח "ולמה שקדים הוא הפרי הממחר להפריח מכל הפירות" שמפרש ש"משמע שקאי על כל צמיחת וגידול הפרי עד גמרן", ומובא שם קה"ר פ"ב, ז (בנוגע לימי בין המצרים) "מה השקד הזה משעת שיניץ עד שהוא גומר פירותיו כ"א יום (ועד"ז הוא בירושלמי תענית פ"ד ה"ה (לוז) וראה בכורות ח, א). וראה מהר"י קרא לרמ"א, יא שמקדימין פירותיהן לכל הפירות".

ובגליון ל"ח (קפ"ז) ס"א העיר הר"מ יצחקסאהן, דלכאורה ידוע שבמציאות, זמן הבשלת שקדים הוא בערך ששה חדשים, [וכהובא בספרי חכמי הטבעים, שזמן הפריחה הוא בסוף פברואר או תחילת מארץ, וגמר כישול השקדים הוא בסוף אוגוסט או תחילת ספטעמבער], והיינו שהפריחה היא אכן לפני כל הפירות, אבל גמר כישולם הוא אחרי לרוב הפירות, וממשיך ולכאורה זהו הטעם להדיעות שהמשך ההערה רש"י לרמ"א "ממחר להוציא פרח קודם כו" ומה שהובא משער השמים ושו"ת הלכות קטנות כו' וע"י בגליון עט שכ' הרב הג"ל שדוהק לומר שהיא מחלוקת במציאות וכן דוהק לומר שנשתנו הטבעים וכו', וכן שולל עוד כמה תירוצים.

הנה ראיתי בצפ"ט עה"ת להרגצובי (בהפטורת פרשתנו - מטות (בשנה זו ה"ל הפטורה דפ' פינחס) שבוע הא' דבין המצרים עה"פ ואמר מקל שקד אני ראה וגו' היטבת לראות כי שוקד אני וגו' וז"ל: [ע"יך ירושלמי פ"ד דתענית הובא כתום בכורות דף ח' ע"ש, ולכך אמר הקב"ה היטבת לראות. ר"ל דהא נקרא

ג"כ לוז כמ"ש התוס', והוא קרא שקדים משום זה, ר"ל דלא אמר לוז עיין בכורות דף ח' ע"א, ובאמת שניהם אחת, עיין חולין דף כ"ה ע"ב גבי שקדים מרים, בקטנותם הם מתוקים ואז גמר, ע"ש ובמעשרות ספ"א, ובמתוקים להפך, והנה לוזים הוה קטנים ואז הם מתוקים וכן ישראל כמבואר במדרש בכ"מ, ושקדים הם באמת הגדולים המתוקים, ואמר דהיטבת לראות דזה טובה של ישראל, כי שוקד אני וכו', הוה כפרה לישראל, ... ע"כ ת"ד הנוגע לעניננו.

ובהערה שם העתיקו המשנה מעשרות פ"א: משנה ד: החייב בשקדים המרים פטור במתוקים החייב במתוקים פטור מן המרים (השקדים המרים הם ראוין לאכילה כשהם קטנים קודם בשולן וכו', וכשנתבשלו נפטרו מן המעשרות, לפי שאז אינם ראויים לאכילה. והשקדים המתוקים בהפך זה, בתחלתן פטורים מן המעשרות לפי שאינן ראוין לאכילה וחייבין לאחר בשולן - רמב"ם) עכ"ל.

ולכאורה נמצא מדבריו, דיש חילוק בין שקדים מרים ושקדים מתוקים, דשקדים מרים ראויים לאכילה כשהם קטנים, משא"כ הגדולים.

ועפ"יז לכאורה יש לתרץ, דהמבואר בפרש"י קרח וכן בקה"ר וירושלמי לענין כ"א יום דבין המצרים דהוי כמו שקדים דעד שהוא גומר פירותיו הוא כ"א יום היינו בלוזים הקטנים היינו המרים, שהם נגמרים במהירות דכ"א יום, אבל זה שאי' בחכמי הטבעים ומפורסם, שזמן הבשלתם הוא בערך שש חדשים עד שנגמרים, היינו בשקדים המתוקים, שרק אחר זמן ארוך ראוין לאכילה.

אבל עדיין צ"ע א) כי מדבריו מובן דהרי"ז החילוק בין לוזים ושקדים, ד"לוזים הוה קטנים" "ושקדים הם באמת הגדולים המתוקים", והרי הלשון מה הל"ז הזה (כו' עד שהוא גומר את פירותיו כ"א יום) הוא בירושלמי תענית שם. ועד"ז בכורות שם "וכנגדה באלן ל"ז", אבל בקה"ר שם (וכן בפרש"י ירמ"א שם) מפורש "מה השקד הזה כו'" וכן בפרש"י קרח הנ"ל. (וראה תוס' בכורות שם ד"ה תרנגולת שהביא בצפע"נ שם: פ"א הקונטרס קורדל"א שגדלים בו אגוזים קטנים וריב"א מפרש שקדים שקורין אמנדלג"ר דבטנים ושקדים (כראשית מ"ג) מתרגם ירושלמי לוזים מקל שקד (ירמ"א א) מתרגם חוטרא דלוזא וי"מ מקל אחד לכ"א אף מ"ז בתמוז לתשעה באב" ... "עוד אמרינן וינבא השקד זה לוז של שדרה" ... "לוז תרגום של שקד")

ב) לא שומענו (שאלתי עדי"ז למגדלי שקדים) שיש מין פרי שקדים מרים שזמן גדילתם באופן שראויים לאכילה הוא כ"א יום.

ואולי לא הבנתי נכון מ"ש בצפעי"נ שם. וצ"ע.

הרב מ. אייזיקסאן

- ברוקלין נ.י. -

ד. בלקו"ש פ' פינחס ש.ז. מבאר דמלכותו של יהושע בא בתור תוצאה ממה שהי' נשיא בתורה, כיון דהוא קיבל כל התורה שבע"פ, ולכן לא הי' אצלו משיחה אלא סמיכה, כיון דעיקר ענינו הוא נשיאותו בתורה עיי"ש.

ויש להעיר דלפי ביאור זה דמלכותו בא מצד נשיאותו בתורה, אולי אפשר לבאר ג"כ עוד טעם למה לא הי' צריך למשיחה, וזהו עפ"י מה שכתב בכלי חמדה (פ' שופטים קטו, א) דעיקר הענין דמשיחה כמלך הוא לקדשו קדושת עולם, דקדושת שמן המשחה אינו נפסק לעולם, ואי אפשר לסלקו אח"כ, עיי"ש בארוכה, ולפ"ז אפ"ל דזה צורך לכל מלך, משאי"כ ביהושע שהוא לבדו קיבל תושבע"פ, ומחמת זה הי"ה גם מלך, הנה מכיון דענין זה שהוא קיבל כל תושבע"פ בודאי אי אפשר להתבטל ממנו אח"כ, כמילא אין צורך לענין המשיחה, ואף דאכתי יש צורך משום זרעו כמבואר ברמב"ם שם הל' ז' דע"י משיחה הוא זוכה לו ולבניו עד עולם, (ואף דיהושע מת בלי בנים, אבל עכ"פ בזמן המינוי הי' ראוי לבנים, כמבואר בעירוובין סג, ב) הנה משום זה אפשר לומר דאדרבה דכיון דמלכותו בא מצד התורה, ובכתר תורה ליכא ירושה, לכן לא שייך ענין המשיחה. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' נ"ג סעי' ל"ג, אבל לכאורה מלשון הרמב"ם בהל' ז' משמע דיש ירושה בכל השררות ולא חילק בזה, וראה בשו"ת דברי נחמי' אבהע"ז סי' מ"ח.

וראיתי בס' עמוד הימיני סי' ז' שהקשה דאי בימא שיהושע הי' מלך למה לא הוריש מלכותו לקרוביו, לפמ"ש המנ"ח מצוה תצ"ג שאם אין לו בנים או שאינם ראויים למלוכה יורשים אחיו וכן הלאה למעלה כדרך ירושת נחלות, אי"כ אף שלא היו לו בנים למה לא ירשו שאר הקרובים, ועיי"ש שחולק על המנ"ח וסב"ל דירושת המלכות הוא רק בבניו כמ"ש למען יאריך ימים הוא ובניו, עיי"ש.

ולפי השיחה לכאורה אפשר לתרץ דכיון דמלכותו בא מצד התורה, ובכתר תורה ליכא דין ירושה כנ"ל.

אבל יש להעיר משיחת ש"פ וארא ש.ז. דענין הנשיאות הו"ע אחר ואינו שייך לזה דבכתר תורה ליכא ירושה, יעו"ש.

ב) בסעי' ו' מביא לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד דככלל כתב דקבלת התורה הי' מרכיב ולא מיחיד לבד ממשה ומיהושע עיי"ש, ויל"ע במה שאח"כ מר' יוחנן בן זכאי ואילך לא הזכיר הרמב"ם שקיבל מכת דין או מחכיריו של ר' יוחנן

בן זכאי כו', עי"ש. ולכאורה נמצא דזהו קבלה מיחיד?

ש.ז.ב.

- ברוקלין נ.י. -

ה. בלקו"ש פ' פינחס (סעי' ט') מבאר גדר ענין המלוכה של משה ויהושע שבאה אצלם בתורה תוצאה והמשך מנשיאותם בתורה, כיון דהמסורת דכל תושבע"פ הי' להם לבדם, ועל דרגא זו דנשיאות בתורה, אמרינן דאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד, ומחמת זה הי' להם גם ענין המלוכה. ועפי"ז מתורץ למה לא נמשח יהושע, כיון דהעיקר אצלו הוא נשיאותו בתורה וזה בא ע"י סמיכה, עי"ש.

ולכאורה צריך ביאור, הרי בין הענין דמשיחה, ובין הענין דע' זקנים ונביא, הם דינים במינוי מלך דוקא, (ולא בנשיאות בתורה, כברמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג) וא"כ מאי שנא דהענין דמשיחה לא הי' צ"ל אצל יהושע, כנ"ל דהעיקר אצלו הוא נשיאות בתורה, ולאידך הי' צריך להיות ע"י ע' זקנים ונביא (כברמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ג)?

ואולי יש לומר דהענין דע' זקנים ונביא הוא על כללות הדבר לומר שבו בחר ה' והוא ראוי להיות למלך, וכלשון הרמב"ם: "כיהושע שמנתו משה רבינו ובית דינו" משאי"כ הענין דמשיחה הוא בנוגע להמינוי בפועל, דצריך להיות באופן של משיחה, וע"י המשיחה חל עליו דין מלך, וא"כ אפ"ל דביהושע, הנה בפועל הי' זה באופן אחר, כיון דמלכותו חל מצד התורה, וזה בא ע"י סמיכה, אבל אכתי הי' צריך ע' זקנים ונביא שאמרו שהוא ראוי להיות מלך, כיון דלפועל הרי הוא נעשה למלך וילי"ע. (וע"ל בחידושי הגר"ז זבחים יח, ב, מה שהאריך בביאור הענין דמינוי מלך צ"ל ע"י ע' זקנים ונביא).

(ב) בסעי' י' כתב דעפי"ז אפשר לתרץ ג"כ למה לא הוזכרה בתורה הענין דמשיחת מלך בשמן המשחה, כי מלכתחילה עפ"י תורה צ"ל ענין המלוכה מצד נשיאות בתורה כמו במשה רבינו ויהושע, ובמילא אין צורך לשמן המשחה, עי"ש.

והנה בזבחים קב, א, איתא: "אמר עולא בקש משה מלכות ולא נתנו לו דכתיב אל תקרב הלום ואין הלום אלא מלכות שנאמר מי אנכי הי"א כי הביאתני עד הלום, מחיב רבא ר"י אומר יבמה מלך (דמשה הי' מלך) אמר רבא לו ולזרעו קאמר", ובשו"ת זכרון יהודא ח"ב סי' צ"ב הביא קושיית הרב השואל, דכיון דבסנה כבר נאמר לו למשה אל תקרב הלום ולא ניתן מלכות לבניו, א"כ איך ביקש אח"כ קודם מותו שיטלו בניו שררותו? עי"ש.

ולפי השיחה אפשר לתרץ דישנם ב' אופנים במלכות כנ"ל,

וא"כ אפ"ל דחשב משה דמה שאמר לו הקב"ה אל תקרב הלום כו' זהו רק לענין המלכות איך שהוא מכלתחילה מצד התורה, דזהו ע"י נשיאות בתורה, דאופן זה לא יהי' שיך לבניו, אבל לפני מותו עכ"פ חשב דאולי אפשר לחלק בזה, שבניו יטלו מלכותו מצ"ע לא מצד התורה, ונשיאות בתורה יהי' אחר, ולזה ענה הקב"ה דאין ב' מלכים משתמשים בכתר אחד.

ג) הנה לשון המדרש (במדבר פכ"א, י"ד): מה ראה לבקש הדבר הזה (יפקוד ה') אחר סדר נחלות, אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן אמר משה הרי השעה שאתבע צרכי אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי כו' ע"כ. ופי' הרז"ו ו אם הבנות יורשות אעפ"י שעיקר מצות ירושה הוא לבן, אך במקום שאין בן, יורשות בנות ואמר משה אי'כ ראוי שירשו בני את כבודי אף שאינם ראויים כ"כ, עי"ש.

ולכאורה בשלמא אי נימא דרצה משה שבניו ירשו גדולתו גם בתורה, מוכן פי' המדרש דאם בנות יורשות כו' כן יירשו בניו אעפ"י שאינם ראויים, אבל אם כוונתו הי' רק לענין המלוכה ולא לענין התורה, אי'כ למה אין הם ראויים לזה?

ואפשר לפרש בזה כיון דסו"ס לכתחילה מצד התורה צריך להיות ענין המלוכה מצד נשיאות בתורה כנ"ל, וכמבואר בהערה 57 דאז הרי זה שלימות ענין המלוכה, ובמלכות מצ"ע חסר השלימות, אי'כ מוכן שפיר דכשם שבנות יורשות, כך יירשו בניו ענין המלוכה מצ"ע, אף שחסר השלימות בזה, מלוכה מצד התורה.

ד) בהערה 44 כתב וז"ל: בדרשות הר"ן (דרוש י"א) שאין משפטי המלך מצד חכמת התורה רק הוראת שעה לתיקון המדינה ואינו משפטי התורה, אבל ראה בארוכה שו"ת אבני נזר יו"ד טש"ב (אות מ"ז-ג) שלא להלכה אמרם הר"ן. ע"ש באורך. מהר"ץ חיות בס' תורת נביאים פ"ז (דין מלך ישראל). עכ"ל.

ויש להעיר ממה שהאריך בס' חמדת ישראל (ל"ת רפ"ח) שהביא דברי הרמב"ם דמלך הורג אפי' בעד אחד (הל' מלכים פ"ג ה"י) ומבאר בארוכה שישנם שני הנהגות בעולם הנהגה טבעית והוא הנהגת בני נח, והנהגת בתורה הקדושה והוא שניתנה לישראל מעת שקבלו התורה הקדושה, דב"נ נהרג בע"א ובדין אחד, אמנם הנהגת התורה הוא דאינו נהרג אלא בב"י של כ"ג ובעדים והתראה כו' והוא הנהגת התורה למעלה מן הטבע, וענין מלך היא הנהגה טבעית, ומעתה נראה דזה דוקא בז' מצות ב"נ שהם מפני תיקון העולם בזה יכול המלך לדון בע"א, משאי'כ במצוות שנצטוו ישראל ממתן תורה ואילך בזה לא שיך דין מלך כלל, כיון דכל הציווי הוא מצד התורה כו' ועפ"י ז' מוכן למה אין מלך הורג אלא בסייף, כיון דדין ב"נ הוא

בסייף, עי"ש בארוכה. וכן האריך בספרו כלי חמדה פ' שופטים (ק"ט, א), וכן כתב בס' אור שמח על הרמב"ם בהל' מלכים שם דלמלך ישראל רשות ניתן לו לתיקון המדינה להתנהג ע"ד בני נח עי"ש, ועי' מאירי שכת' נו, א, דמשמע מדברינו דלסנהדרין יש היתר להרוג שלא מצד דין התורה רק בהוראת שעה כלבד, משא"כ במלך אפשר לו לעשות מזה חק לעולם עי"ש, ובאבני נזר שם אח"כ כתב לתרץ דברי הר"ן שיש הפרש בין מלכי ישראל למלך בית דוד שהם קיבלו ע"ע לדון רק בדיני התורה עי"ש אבל בסתם מלך לא.

(ה) ידוע מ"ש בב"ר (פ"ר צ"ח, ט"ו) "ובימי שאול עשו מלחמה עם ההגריאים וגו' אמר ריב"נ בימי שאול זה יהושע ולמה הוא קורא אותו שאול שהיתה המלכות שאולה בידו", ועי' בפ"י מהרז"יוו שם, ויל"ע אם אפשר לפרש לפי השיחה דענין המלכות לא הי' ענינו העיקרי אלא שבא בטפל מצד נשיאותו בתורה, ולכן הי"ז ענין שהי' המלכות שאולה בידו, כי בעיקרו לא הי' מלך למלחמות כו' אלא לנשיאות בתורה. (וכדאי ג"כ לציין למ"ש רש"י (דברים לג, יז) עה"פ בכור שורו, "מלך היוצא ממנו והוא יהושע").

(ו) במ"ש בגליון הקודם סי' א' אודות מצוות קריאת שמע במדבר, דבתנאי ספכ"ה מכונא' שלא נצטוו עד שנכנסו לארץ, וכ"כ המבלי"ט בבית אלקים דפ' שמע והי' אם שמוע לא נאמר עד במשנה תורה, לכאורה יל"ע ג"כ לפי פירוש רש"י בפשטי"מ דמלשונו (פ' בלק כג, כד) משמע שכבר אז היו קוראים ק"ש, וכן נתבאר בשיחת קודש דשי"פ בלק, ולכאורה הרי לא נאמרו פרשיות אלו עד משנה תורה, ומנין לרש"י שהיו קוראים כבר אז?

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

1. בלקו"ש במדבר שבועות ש.ז. מביא כלל הידוע שהתורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים ומציין לעשרה מאמרות. ואח"כ מוסיף בחצעי"ג און דער שלייה איז מאריך אין דעם.

ויש להעיר שבלקו"ש ח"יב ע' 627 מביא זה רק בשם השלייה ומשמע קצת שהוא לשון השלייה. ובהערה שם: זע שלייה בהקדמת סוף בית אחרון - והוא בדף יג, ב ואילך הנסמן בלקו"ש במדבר. אבל שם לא מצאתי לשון זה. וכן לא בדף קסא, א ואילך שצויין בהערה הנ"ל.

ומעניין, שמצאתי בהתמים חוברת ז' במאמר הר"י פייגין הי"ד (ע' שטי"א) שכתב וז"ל: אף שמדברים כחתוננים רומזים בעליונים, וכאמת מדברים בעליונים ורומזים כחתוננים כמבואר בלש"ה שער האותיות.

וצריך חיפוש (חפשתי בשטחיות שם ולא מצאתי. ושם דף ק"ג, ב: 'והבן איך רז"ל דבריהם בתחוננים ורומזים לסבתם בעליונים).

הרב י. לעוויאב
- ברוקלין נ.י. -

ח ס י ד ו ת

ז. בלקו"ת פינחס עט, ד (בסופו): "ועי' לעיל ע"פ מה יפו פעמיד בנעלים" [ולכאורה צ"ל להלן (בלקו"ת שה"ש)].

וכן בלקו"ת מסעי צה, ב (בסופו): "ועיין מ"ש מזה לעיל בביאור ע"פ שחורה אני ונאווה [והוא להלן בשה"ש].

ובאם שאינו טעות המעתיק, אולי י"ל שמתחילה (בעת כתיבת ב' הגהות הנ"ל) ה"ל בכוונה לסדר את דרושי שה"ש בלקו"ת אחר חומש ויקרא ולא אחר חומש דברים (וע"פ המנהג דאמירת שה"ש בפסח). וצ"ע בזה.

(ולחדודי בעלמא יש להעיר גם מהשינוי שבמכתבי רבותנו אודות התו"א ולקו"ת (נדפסו בהוספות ללקו"ת), שבמכתב אדהצ"צ מתקצ"ז (יותר מעשר שנים לפני הדפסת הלקו"ת) כותב: וחלק השני אי"ה על שלשה חומשי התורה ושה"ש ומועדים ור"ה ויוהכ"פ. ובמכתב אדמו"ר מוהרי"צ מתרצ"ט: כפי אשר סדרם הוד כ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק כסדר פרשיות התורה מועדים ושה"ש).

* * *

בלקו"ת פ' מסעי נדפסו כמה דרושים, וע"פ הסדר (מלבד כמה ביאורים על דרושים שלא נפרטו להלן): 1-3 (אלה מסעי ג' דרושים). 4) וירד הגבול (פסוק באמצע הסדרה). 5) ביאור על ד"ה אלה מסעי הג' (ראה אוה"ת תזריע ע' תקי"ד). 6) ענין נחלת יעקב. 7) איתא במדרש תהלים ע"פ אחת שאלתי. (ובכמה מהנ"ל יש סימן להפסקה בין מאמר למאמר ובכמה אין, וכנראה הוא השמטת הדפוס).

ויש לדייק: א) הביאור דאלה מסעי הנ"ל לכאורה מקומו לפני ד"ה וירד הגבול (וראה בדוגמא כזו בהערות ותקונים מכ"ק אדמו"ר שליט"א לתו"א, ס"פ ויגש (נדפס בהוספות לתו"א) וז"ל: לכאורה ביאור לד"ה ויגש וא"כ מקומו קודם ד"ה וילקט)

ב) מה הקשר דב' מאמרים האחרונים לפ' מסעי.

ועל הדיוק האי אולי י"ל שהוא טעות המעתיק או המדפיס שלא שם ביאור זה כמקומו (ולכאורה לזה ג"כ כוונתו בהערות

ותקונים לתוי"א הני"ל).

ועל דיוק ה' בפטות אולי אפ"ל שהם באו בתור הוספה שלא להשאיר הנייר חלק. ובנוגע לד"ה ענין נחלת יעקב יש להעיר גם: (1) בספר במדבר מדובר על נחלת הארץ. (2) קרוב לסיום המאמר כותב: וז"ש והי' שארית יעקב (שהוא תחילת הפטרת פ' בלק). (3) תחילת הפטרת פרשתנו הוא שמעו דבר ה' כית יעקב.

הרב אלי' מטוסוב
- ברוקלין נ.י. -

ש ו נ ו ת

ח. מכואר בכ"מ שציוויי התורה הם גם לשון עתיד, לשון הבטחה. וראיתי להעיר בזה ממי"ש בעשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו, מאמר חקור דין ח"ד פ"ט: שיתו לבבכם לכללות פרשיותי של תורה כי לא באו המצות בהן בלשון צווי אלא בהוראת העתיד לא יהי' לא תשתחווה. לא תשא. והכוונה גלוי וידוע לפני שלא יהי' לך אלהים אחרים וכן כלם כי טבע המחצב לא יסבול מעשה העברה והי' הנכשל בה מקרה הכסיל אשר לא יתמיד. וגם העשין באו בשם התואר הכולל כל הזמנים והוא אמרו זכור את יום השבת בקי"מץ לא כשי"בא כמו זכור ימות עולם אלא כן משמעו אנכי הרועה אותך באותו הכח הנרמז בתארים אלה זכור וכבד רוצה לומר עודך זכור שבתות ומכבד ההורים וגם הדברות מסייעות הכח ההוא ומוציאות אותו לפועל דמיון לעזור אותנו בהשלמתו כדרך הפתרון לחלום דמלפטר לפום אדמוי וכ"ש בהיות הדבור מכתב אלהים חרות על הלוחות ומבואר מזה שהכל צפוי כסדר זמנים והרשות נתונה בהמשך הזמן והצפייה היא בדבר הנבחר שהוא הנודע ואולם הבחירה אלינו מתנה מהרצון העליון ואין בידיעה בטול הרצון חלילה... עכ"ל.

ובאתי להעיר

הרב משה קלאפמאן
- ברוקלין נ.י. -

ה ל ו ם ל ו ם

ט. בגליון לח (קפז) בהערות להיום יום י"ז אייר העיר הרב מ.א.ז. מפרשי"י בלק כג, כד שרשי"י מזכיר קודם ציצית ואחי"כ ק"ש ואחי"כ תפילין שלכאורה אינו כסדר, ועיי"ש שמבאר זאת בשני אופנים בארוכה.

ולהעיר שכ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר עי"ז בשיתח שי"פ בלק (הנחה בלה"ק סי' כ"ה) וביאר שרשי"י משנה את הסדר כיון שרשי"י מדבר לבן חמש למקרא שאצלו קודם ציצית ואחי"כ קורא

את שמע, ואח"כ כשנעשה גדול מניח תפילין.
ולא באחי אלא להעיר.

הרב חיים אבני
- ברוקלין נ.י. -

י. כ"ז תמוז: "אחד מהעילויים המפורסמים בעל כשרון גדול ועמקן נפלא בא לליאזנא ושקד בלימוד החסידות, ובגודל כשרונותיו רכש לו במשך זמן קצר ידיעה גדולה ורחבה בתורת החסידות.

ביחידות הראשונה שנכנס לרבינו הזקן שאל: רבי מה חסר לי? ויענהו רבינו הזקן: אין חסר לך מאומה, כי ירא אלקים אתה ולמדן, רק צריך אתה להוציא את החמץ שהוא הישות וגסות הרוח, ולהכניס מצה שהוא ביטול. וכל שנשתמש בו בישות שנדמה לו שהוא אור כגון שפודין, שדוחקין רגלי השכינה, דאין אני והוא יכולין לדור, צריך ליכון. והליכון הוא עד שיהיו הניצוצות דהבירורים ניתזין ונכללין בהאור האמיתי."

ליכון - להעיר מ"ש בזח"ג קנג, א: דמחממין גרמיהו באשה ועליהו איתמר, כל דבר אשר יבא באש בגין דזוהמא דלהון נפישאי - וע"פ מענת אדה"ז נמצא שמי שהוא כישות ה"ז היפך מתוכן ענין דמצה (ביטול). ולכן גם הוא צריך לליכון (כפי המבואר בהלכה. וראה שו"ע אדה"ז סתנ"א סי"ג).

ח' טבת: "הצ"צ ציוה את כל המלמדים שלמדו עם נכדיו הקטנים, אשר מלבד למודים הרגילים, ילמדו עמהם פירוש המלות (פ"א הפשוט) של סדר התפלה, ופעם בחודש היו באים אל הצ"צ להבחן בזה."

פעם בחודש - להעיר מגמ' פסחים סח, ב: כל תלתין יומין מהדר לי' תלמודי'. וראה ברכות לח, ב.

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
- ברוקלין נ.י. -